

אנו עוברים לפן נוסף וחשוב באישיותו
ובפועלו של היינריך היינה:

היינה – איש הרוח

והיינה – המהפכן

בקריקטורה זו היינה מוצג כ"משפד" בנוצת הסופרים שלו – את האריסטוקרטיה, הבורגנות והלאומנות הגרמנית – מושאי ביקורתו

ואכן, בצד היותו המשורר הלירי –
הגדול בגרמנית לאחר גיתה –
הוא כתב גם דברי הגות וביקורת נוקבת

את עיקר הביקורת החברתית שלו ניתן לקרוא בעברית
בשלושת הכרכים של "כתבי היינה" בפועל מדובר בכתיבה
בפרוזה ולא בשירה:

**כיוון שהזמן קצר והמלאכה מרובה אציג בפניכם 3
דוגמאות לעמדותיו המהפכניות**

נלך לפי סדר כרונולוגי

א. דצמבר 1834 – בפאריז "לתולדות הדת והפילוסופיה באשכנז"

ב. ינואר 1844 – מתחיל לכתוב את "גרמניה – אגדה של חורף"

ג. יולי 1844 – פרסום השיר "האורגים השוואביים"

1.א "לתולדות הדת והפילוסופיה באשכנז"

בספר זה היינה עורך חשבון עם נציגי הפילוסופיה הגרמנית – ובפועל עורך חשבון נוקב עם הגרמנים והרוח-הגרמנית

וכי תשמעו באחד הימים קול אדיר מתפוצץ, כאשר עוד לא נשמע כמוהו בדברי ימי-עולם, וידעתם: הרעם האשכנזי הנה הגיע למחוז-חפצו. לקול הרעש הזה יפלו הנשרים מתים ממרום ארצה, והאריות אשר בקצה מדבר-אפריקה יאספו זנבותיהם ויבואו להטמן במאורות מלכותם. מחזה יוצג באשכנז, אשר לעומתו תראה המהפכה הצרפתית פאידיליה תמימה. עתה פמעט נח-שוקט הפל, וגם אם יעשה שם האחד או משנהו תנועה זריזה במקצת, אל נא תדמו כי אלה יהיו באמת השחקנים לעתיד. אלה אך כלבלבים המה, המתרוצצים על-פני הזירה הריקה וחורצים לשון זה לזה ומנשכים זה את זה, עד שתגיע השעה ובאה להקת הלודרים, שעליהם להלחם לחיים ולמות.

1.א והשעה תגיע... [ראו איזה כח "נבואה" היה לו ...]

והשעה תגיע. פעל מעלות אמפיתיאטרון יתלקטו העמים
סביב לאשכנז, לחזות במשחקי־ההתגוששות הגדולים. איעצכם,
הצרפתים, הסו לעת פזאת, והשמרו לכם ואל תמחאו כף,
חלילה! פי עלולים אנו לטעות בכונתכם ולצוות לכם את
השקט, פדרכנו, בלא אדיבות, בקצת גסות־רוח; שאם יכולנו

1.א "הקובע [הכובע] בראשה והרומח בידה"

מכיוון שקלסיקים אתם מלדה, למרות הרומנטיקה שלכם
עתה, הרי יודעים אתם את האולימפוס. בין האלים והאלות
העירומים, המתעלסים שם בנקטר ובאמברוסיה, רואים אתם
אלה אחת, אשר אם אמנם פתרוה השמחות והשעשועים, היא
נושאת צנה תמיד, והקובע בראשה והרומח בידה.
אלת החכמה היא

"הקובע [הכובע] בראשה והרומח בידה"

ב. גרמניה – אגדת תורף

את השיר הארוך הזה כ 2000 ! שורות, שיר שהוא פואמה סאטירית – החל היינה לכתוב בינואר 1844 לאחר ששב מביקור שערך בגרמניה לפגוש את אימו ובני משפחתו לאחר שנאלץ לגלות בפאריז עקב רדיפות הצנזורה והשלטונות נגדו.

זהו מעין מסע רוחני – **וחשבון נפש עם גרמניה מולדתו** ממנה נאלץ להגר כאמור לגלות.

סגנון הכתיבה עוקצני ואף ציני – והביקורת שלו על גרמניה והגרמנים ובפועל מה שניתן לכנות "הנפש-הגרמנית" נוקבת וחסרת רחמים !

אציג כמה דוגמאות:

1.ב ביקור על הרייזן [הפרק התמישי]

”ברוך בואך, נערי, לי נעים
שאותי לא שכחת עדין;
לא ראיתי אותך שלש-עשרה שנים,
פה היה לי רע בינתיים.

”ליד ביברין, שם בלעתי אבנים,²¹
מטעמים לא היו הם, זה שקר!

אך יותר מעיקים לי בתוך קבתי
חרוזיו של ניקלס בקר!²²

ב.2 ניקלאס בקר – לאומן גרמני

שחיבר את השיר ה"פטריוטי" הגרמני – "הריין הגרמני שלנו" [מזכיר את : "שתי גדות לירדן – זו שלנו – זו גם כן"]

"לא יהיה לכם אותו
את הריין הגרמני החופשי
בין אם אתם אוהבים עורבים חמדנים
הצווחים בקול צרוד

כל עוד הוא זורם ברוגע
ולבוש בשמלתו הירוקה
מהדהד משוט כל כך הרבה זמן
ופעימות בגל שלו

ב.2 וכאן השיר אליו מכוון היינה ומסתייג מחרוזיו

ב.3 הר טויטבורג

בקרב בטויטבורג [**בשנת 9 לפני הספירה**] הביס הרמינוס, [אותו מכנים הגרמנים "הרמן"], את צבאות הרומאים - קרב זה נמנה עם האירועים ההיסטוריים המועלים שוב ושוב כ"אסמכתא" בטיעונים פוליטיים.

התעמולה הגרמנית-הלאומנית הפליגה בשימוש בניצחון על הרומים כדי להראות את עליונותם של השבטים הגרמאניים.

ב.3 "הלאומיות הגרמנית נחלה בטינופת הזאת נצחון"

זהו יער טויטבורג,
שטקיטוס תארו כידוע.
נזאת היא הבצה הקלסית
בה נרוס נשאר תקוע.³¹

כאן הָּהוּ נסיד התרוסקים,
הרמן האציל רב־האון:
הלאומיות הגרמנית נחלה
בטנפת הזאת נצחון.

אלמלא נצח הרמן בזה הקרב
עם הבלונדינים שבטיו,
לא הייתה כלל חרות גרמנית,
רומאים היינו עכשו!

**ב.3 "אנדרטת הרמן" לפיאור הנצחון של ארמיניוס
נבנתה בין השנים 1838-1875**

"Deutschlands Einigkeit meine Stärke - meine Stärke Deutschlands Macht"

"אחדות גרמניה (היא) כוחי - כוחי (הוא) עוצמת גרמניה"

4.ב הסיר של Hemonia – האלה של המבורג

“אף גש לשם ומן הכסא
את הכר הואל להסיר,
אז תראה לפניך פתח עגל
ולמטה עומד שם סיר –

“סיר־קסם הוא ובתוכו
כח־קסמים רוחש,

ואם אל הפתח תתחב את הראש,
תראה מה בעתיד יתרחש –

“תראה את עתיד גרמניה פה
כתעתועים יורדים־עולים,
ואל תתחלחל אם מתוך התהו
יעלה אד רעלים!”

4.ב "ריח גרמניה בימי העתיד היה נורא ואיום"

אָמִים הָיוּ הַרְיָחוֹת, אֵלַי!
שָׁעֲלוּ אַחֲרָיִךְ סְבִיבִי:
דֹמָה הָיָה כְמוֹ הַרְיָקוֹ שְׂפָכִים
מְשֻׁלְשִׁים וְשֹׁשָׁה בֹרֹת וְכִיבִים. – – –⁹⁰

יִדְעֵנִי אֲנִי מָה אָמַר סְוִיִּסְט
בְּעֵד הַמַּהֲפָכָה:⁹¹
לֹא מוֹשֵׁק, גַּם לֹא מִי־נֹרְדִים
לַמַּחְלָה הַגְּדוֹלָה יַעֲלוּ אַרְוָכָה.

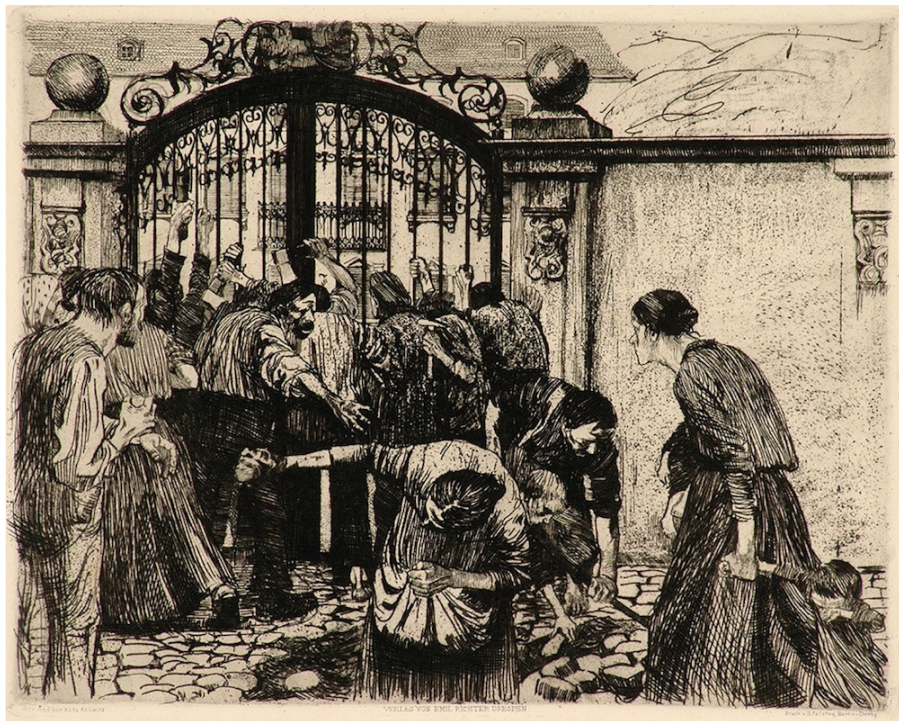
אֵךְ רִיחַ גֶּרְמָנְיָה בְּיָמֵי הָעֵתִיד
הָיָה נֹרָא וְאֵיִם
מְכַל שְׂשַׁעַר אֵי־פַעַם אִפִּי –
לֹא יִכְלָתִי עוֹד לְנֶשֶׁם. – –

ג. האורגים השלזיים – יולי 1844

- **בחודש יוני 1844 פרצה שביתה של אורגים בשלזיה – פעם ראשונה בגרמניה.**
- **בחודש יולי 1844 פרסם היינריך היינה את שירו הפוליטי המובהק אותו פרסם בעתון Vorwerts - "קדימה".**
- **העורך של העתון הזה היה קארל מרקס – 1818-1883**

1.g העתון vorwerts בעריכת קרל מרקס

Paris, 1848.
№ 47

Vorwärts!

Wochenpreis-Vorles

in Paris:

Der Jahr . . . . 14 Thaler
 Ein Monat . . . 15
 Drei Monate . . . 45

Wochenpreis:

Der Jahr . . . . 30 Thaler
 Ein Monat . . . 16
 Drei Monate . . . 48

Bestellmann: der Jule 18 48

Was man abhört:

Im Jahr 1848. . . . .
 Im Monat 1848. . . . .
 Im Jahr 1848. . . . .
 Im Monat 1848. . . . .

Redakteur:

in Paris
 im Monat
 im Jahr
 im Monat

Verleger:

in Paris
 im Monat
 im Jahr
 im Monat

Pariser Deutsche Zeitschrift.

(10. Jahrg.)

Übersichten und Kritiken.
 Die Reichthum der Demokratie gebietet dem ein Verdrängen des andern, ein neues einseitiges Monopol nach der Wahl, ein neues Monopol nach der Wahl, ein neues Monopol nach der Wahl. — Ein neues Monopol nach der Wahl, ein neues Monopol nach der Wahl. — Ein neues Monopol nach der Wahl, ein neues Monopol nach der Wahl.

Fraktionen des Vorwärts.
 Die neuen Parteien.
 Die neuen Parteien.
 Die neuen Parteien.
 Die neuen Parteien.

Die Reichthum der Demokratie gebietet dem ein Verdrängen des andern, ein neues einseitiges Monopol nach der Wahl, ein neues Monopol nach der Wahl, ein neues Monopol nach der Wahl. — Ein neues Monopol nach der Wahl, ein neues Monopol nach der Wahl. — Ein neues Monopol nach der Wahl, ein neues Monopol nach der Wahl.

ג.1 ביקור קארל מרקס ואשתו אצל היינה החולה

2.ג כאן השיר של היינה "האורגים השלזיים"

ותודה מיוחדת לדותן ברום מחיפה – על תרגומו המעולה לשירו של היינה

<https://www.dotanbrom.com/masot-maamarim>

שלישית למולדת, לשקר הטוב –
שם חרפה וקלון בכל קרן רחוב,
שם הפרח נובל עוד בטרם זריעה,
שם מסוס ורקב מאכל תולעה.
ארגו נא! ארגו נא!

מפליגה הספינה והנול מילל.
ארגו, אל תפסיקו מבקר עד ליל.
גרמנית עבר, זה תכריך קבורתך
קללות בו שלוש למארה על ביתך!
ארגו נא! ארגו נא!

באפל העין הכבי נמוג
בשן חרוקה הם יושבים לארג:
גרמניה, אורגים לך תכריך לקבורה –
קללות בו שלוש על ראשך למארה!
ארגו נא! ארגו נא!

ראשונה לאלוה, מולו נכרע בךך
בקפור המקפוא, ברעב ובפרך –
לשוא נחכה לגאלת הנשמה,
הוא אותנו כזב והונה ורמה.
ארגו נא! ארגו נא!

שניה לקיסר, הנודע למרחק,
שמאום לא עשה להקל על הדחק,
שחמס מאתנו כל רוח, עד גרוש
וגדודיו המיתונו כמחץ היתוש.
ארגו נא! ארגו נא!

ג.2 האורגים השלזיים - הבית הראשון

בְּאִפֶּל הָעֵינַן הַבְּכִי נְמוּג
בְּשֵׁן חֲרוּקָה הֵם יוֹשְׁבִים לְאַרְג:
גְּרַמְנִיָּה, אֹרְגִים לָךְ תִּכְרִיךְ לְקְבוּרָה -
קָלְלוֹת בּוֹ שְׁלוֹשׁ עַל רֵאשִׁיךָ לְמֵאֲרָה!
אַרְגוּ נָא! אַרְגוּ נָא!

ג.2 האורגים השלזיים - הבית השני

רֵאשׁוֹנָה לְאֱלוֹהִים, מוֹלוֹ נִכְרַע בְּרֶךְ

בְּכַפּוֹר הַמִּקְפִּיא, בְּרַעַב וּבַפָּרֶךְ -

לְשׂוֹא נַחֲכָה לְגַאֲלַת הַנְּשָׁמָה,

הוּא אוֹתֵנוּ כִּזְב וְהוֹנָה וְרָמָה.

אֲרָגוּ נָא! אֲרָגוּ נָא!

ג.3 האורגים השלזיים - הבית השלישי

שְׁנִיָּה לְקִיסָר, הַנּוֹדֵעַ לְמַרְחָק,
שְׁמָאוֹם לֹא עָשָׂה לְהַקְלֵ עַל הַדְּחָק,

שְׁחָמַס מֵאֲתָנוּ כָּל רוּחַ, עַד גְּרוּשׁ
וּגְדוּדָיו הִמְיִתוּנוּ כְּמַחֵץ הַיִּתּוּשׁ.

אַרְגוּ נָא! אַרְגוּ נָא!

ג.4 האורגים השלזיים - הבית הרביעי

שְׁלִישִׁית לְמוֹלְדֹת, לְשֶׁקֶר הַטּוֹב -
שֵׁם חֲרָפָה וְקִלּוֹן בְּכָל קָרֵן רְחוּב,
שֵׁם הַפְּרַח נוֹבֵל עוֹד בְּטָרִם זְרִיעָה,
שֵׁם מְסוּס וְרִקֵּב מֵאֲכָל תּוֹלְעָה.
אֲרָגוּ נָא! אֲרָגוּ נָא!

ג.5 האורגים השלזיים - הבית החמישי

מִפְּלִיגָה הַסְּפִינָה וְהַנּוֹל מִיֵּל.
אַרְגוּ, אֵל תַּפְּסִיקוּ מִבְּקָר עַד לַיִל.

גְּרַמְנִית עֶבֶר, זֶה תַּכְרִיךְ קְבוּרָתְךָ
קָלֹת בּוֹ שְׁלוֹשׁ לְמֵאֲרָה עַל בֵּיתְךָ!

אַרְגוּ נָא! אַרְגוּ נָא!

**הביקורת החברתית הנוקבת של היינה
עוררה כנגדו אויבים רבים**

הדוגמאות שהבאתי לעיל – וזה רק "על קצה המזלג" – מציגות את הפן האחר החשוב של היינה כפילוסוף, מבקר חברתי ורוחני של התופעות השליליות בעיניו בגרמניה:

- **הלאומנות הגרמנית והערצת הכח;**
- **השלטון המלוכני – האנטי דמוקרטי;**
- **הבורגנות ששולחת ידה בכל;**
- **והשפעה הלחזקה של הכנסייה;**

לא פלא איפוא שהיינה עורר עליו שונאים רבים
מבין הלאומנים והאנטישמים הגרמנים:

הדבר בא לביטוי בהתנגדויות ובהכשלת הקמת אנדרטאות לזכרו –
לאחר שמת ונקבר בבית הקברות מונטמרטר בפאריז. בפברואר
1856

"מזרקת לורליי"

שנועדה לעיר דיסלדורף והועברה לרובע ברונקס בניו יורק

**אליזבט – קיסרית אוסטריה ומלכת הונגריה
אשתו היפה של הקיסר פרנץ יוזף הראשון**

**שאתם ודאי זוכרים אותה כ "סיסי"
בכיכובה של רומי שניידר**

היתה מעריצה של היינה ופעלה רבות להנצחת שמו

**כשהחליטה לפרוש מחובותיה הממלכתיים – בנתה לעצמה
וילה יפהפיה באי קורפו ביוון.**

**וקראה לה "ארכיליאון" לכבוד ארכילאוס גיבור האילידה של
הומרוס**

וילת ארכיליאון - קורפו

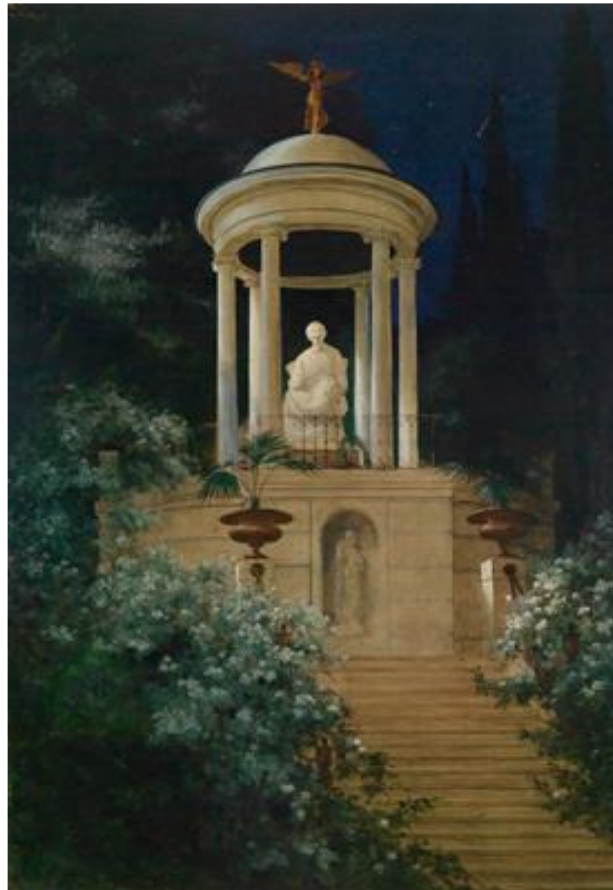

הפסל לכבוד ארכילאוס

בוילה הזו בנתה הקיסרית גם פאוויליון
"מקדש-מעט"

ולפבליון הזמינה מהפסל לואיס האסרל-רייס פסל של
המשורר האהוב עליה – היינריך היינה

לאחר שהקיסרית נרצחה – רכש את הוילה
קיסר גרמניה וילהלם השני

**ודבר ראשון שעשה הקיסר הגרמני
– הורה לסלק את פסלו של היינה**

**שנוא נפשו - בשל מוצאו היהודי ובשל הביקורות העוקצניות שלו
על גרמניה.**

**הפסל נרכש על ידי יוליוס קמפה – המוציא לאור של היינה והובא
על ידו להמבורג.**

גם כאן היתה התנגדות להצבתו במקום ציבורי.

**כשפרצה מלחמת העולם השניה – הוברח הפסל על ידי אולגה,
ביתו של קמפה ובעלה הצרפתי, מאימת הנאצים – והוא נמצא
היום בגן הבוטני של העיר טולון בדרום צרפת.**

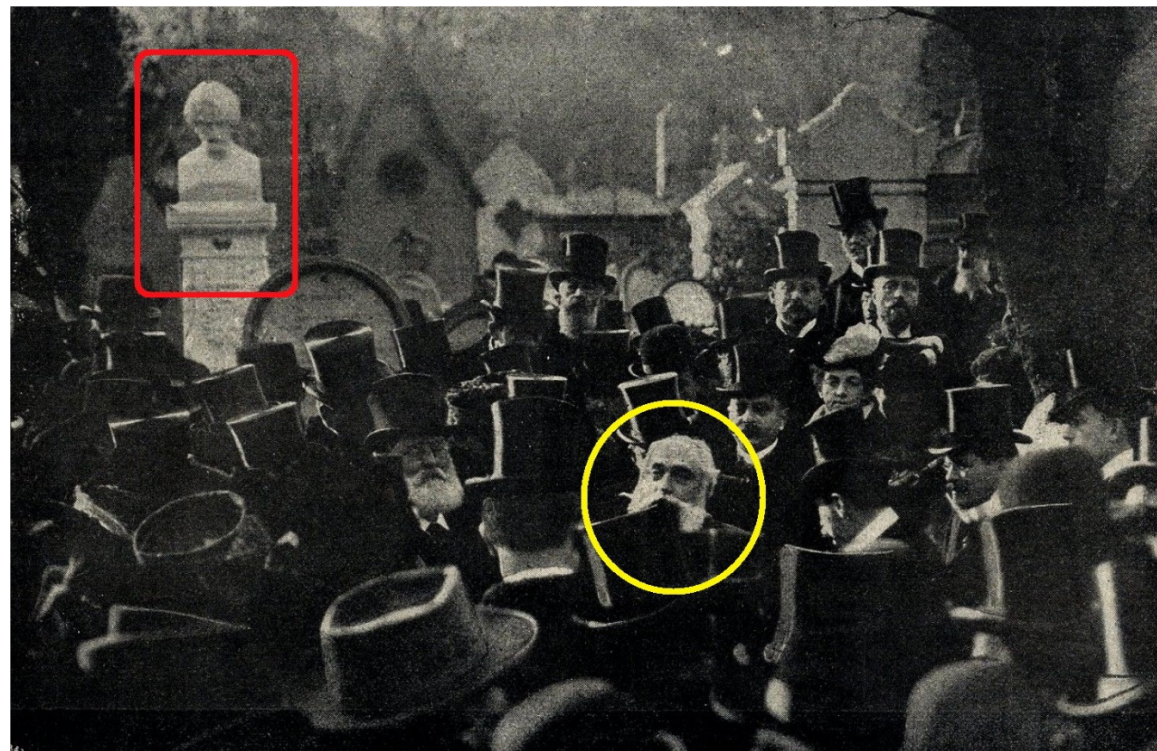
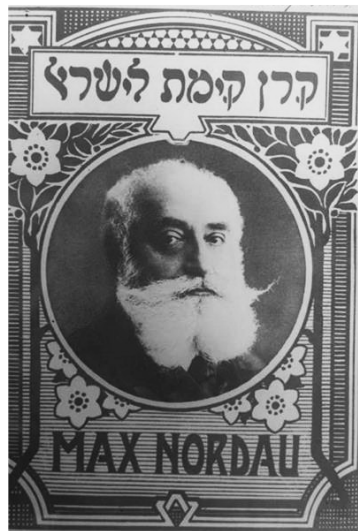
פסל קורפו בטולון

HENRICH HEINE
POETE ALLEMAND
1797-1856

בשנת 1901 נחנכה בבית הקברות במונטמרטר שבפאריז
– מצבת הקבר המפוארת לזכר היינה

**הנואם הראשי בטקס ביום 28.11.1901
היה מקס נורדאו המנהיג הציוני הידוע**

שאמר:

"היינה הציב לעצמו אנדרטה אלמותית ביצירותיו. עם זאת, הערצתם של אלה שנולדו לאחר מותו, בעיקר הגרמנים והאוסטרים החופשיים, שרצו גם להקים לכבודו את אנדרטת השיש הזו, עשו זאת לא כל כך כדי לכבד אותו כמו כדי לפטור את עצמם מחוב של הכרת תודה ולהפגין באופן מונומנטלי זה את עמדתם לעולם."

ח.ג. ביאליק – הופיע בוועידת השפה העברית בווינה ב 1913

ח.ג. ביאליק – בא חשבון עם היינה מעל במת קונגרס השפה העברית בוינה ב 1913 וכה הגיד:

זכרו

את הינה. בשום ממון שבעולם לא הייתי פודה את פסל מצבתי המפורסמת של הינה, אלא מניח הייתי לה שתהא מושלכת ממקום למקום מעתה ועד עולם. הלא זהו שירו היותר חריף של הינה, שחוקו המר והנמהר ביותר, שירו שלאחר המות. תהי נא מצבה מטולטלת זו וסמל מוחשי לנשמת בן-ישראל ונדודיה הרבים, נשמה זו שאין לה עכול בשום קיבה זרה, אין לה קבורה בשום תכריכים שאולים ומשהו שלה אינו בטל בשום אלף. אבל תחת זה אין לך, כמדומה, מצות פדיון שבויים גדולה מזו, שיש בתרגום עברי לשירי הינה, יהודי זה, שהיסורים מרקו את עונו ומותו המיל שלום בינו ובין אלהי ישראל.

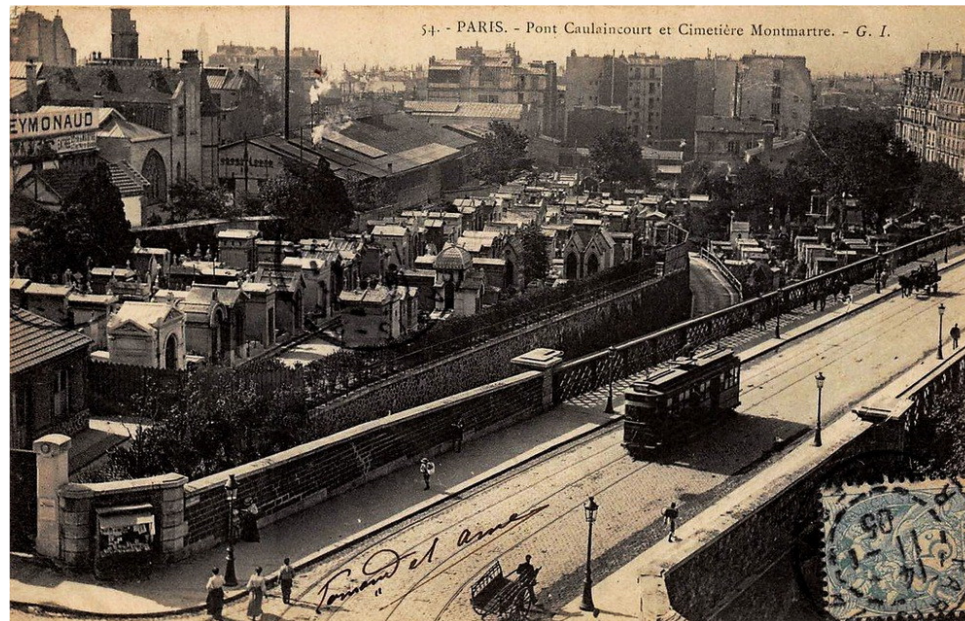

בעקבות נאומו של ביאליק....

- כשקראתי את דברי ביאליק, שעברו כמה וכמה ניסוחים, וחילופי גירסאות, מצאתי בהם **רוח שונה תכלית שינוי מרוח דברי מקס נורדאו שצוטטו לעיל;**
- המשקל המוגזם, לטעמי, שייחס ביאליק בנאומו, **הנרגש והפתטי,** לאירוע משני ובפועל חסר השפעה, על חייו של היינה ועל יצירתו הספרותית: כשחזר כ 88 שנה אחורה, והתעכב התעכבות יתר, על התנצרותו של היינה ב 28 ליוני 1825 במסגרתה החליף את שמו מ"**הרי היינה**" ל"**היינריך היינה**" – כשמטרתו היתה להשיג רשיון לעבוד במקצועו, שהוענק באותם ימים רק לפרוטסטנטים - **הותירו בליבי טעם לפגם.**

בית הקברות במונטמרטר - פאריז

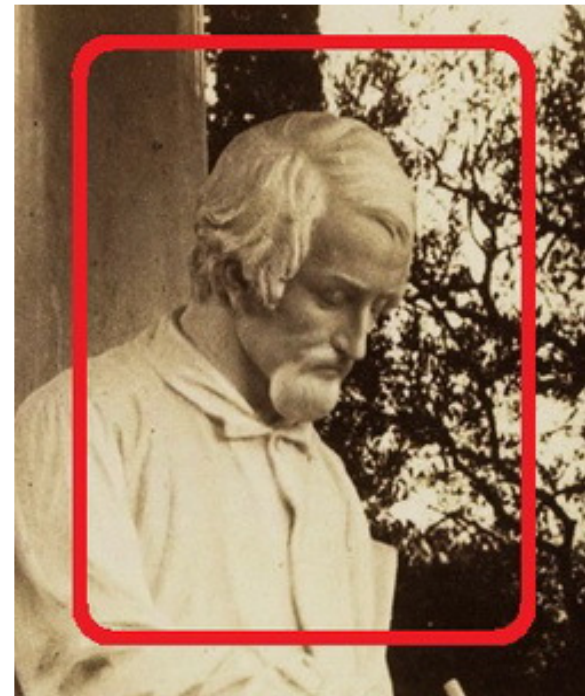
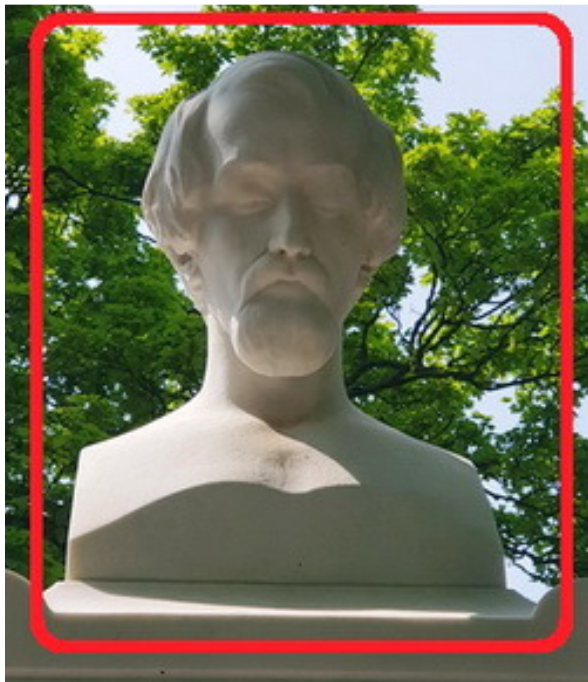
- ביום 1 במאי 2019, הגעתי לפאריז, לביקור קצר, וניצלתי את שהותי בעיר ומיהרתי לבית הקברות במונטמרטר, כדי לעלות על מצבת הקבר העומדת על תילה מאז 1901 ועד היום!

הפסל בקורפו – בטולון - ובמונטמרטר

שני הפסלים – 3 התמונות מעשה ידי
אותו פסל

LOUIS HASSERLIIS

"לורליי" על קבר היינה בפאריז 1.5.2019

תודה רבה לכולכם

והיתר מופיע באתר "מילים" בכתובת

www.milim.org

וגם

mymilim.info